

**„ Извештај за спроведени анализи за степенот на оstarување на правата на заедниците за 2017
година “**

Скопје, Март , 2018 година

ИЗВЕШТАЈ ЗА СПРОВЕДЕНИ АНАЛИЗИ ЗА СТЕПЕНОТ НА ОСТВАРУВАЊЕ НА ПРАВАТА НА ЗАЕДНИЦИТЕ ЗА 2017 ГОДИНА

Врз основа на член 13 од Законот за унапредување и заштита на правата на припадниците на заедниците кои се помалку од 20% од населението во Република Македонија (Сл.весник бр 92/2008 од 22.07.2008 год) Агенцијата за остварување на правата на заедниците изготвува извештаи за информирање на Владата на РМ, подготвува стручно-аналитички материјали од својата надлежност за потребите на Владата и дава стручно мислење по материјалите кои се во функција на спроведување и унапредување на правата на припадниците на заедниците.

Во текот на 2017 година се изготвија следниве анализи:

Анализа 1: Анализа на право на информирање на свој јазик преку електронски и печатени медиуми

Анализа 2: Анализа за состојбите во Воспитно – Образовниот систем на учениците припадници на заедниците во Република Македонија

Анализа 3: Анализа за состојбите со примената на начелото на соодветна и правична застапеност за 2015 година во културни установи во Република Македонија

1. Анализа на право на информирање на свој јазик преку електронски и печатени медиуми

Врз основа на одлуката на Агенцијата за остварување на правата на заедниците бр.01-101/1 од 21. 06. 2016 година се задолжува Одделението за следење на остварувањето, унапредувањето и заштитата на правата на припадниците на заедниците да изготви анализа за употребата на јазиците на припадниците на заедниците.

Согласно Законот за унапредување и заштита на правата припадниците на заедниците кои се помалку од 20 % од вкупното население на Р.М. (Сл. весник бр.92 од 22 јули 2008 год.) "остварувањето и унапредувањето на правата на припадниците на заедниците кои се помалку од 20 % од населението, се однесува на правата во областа на вработувањето согласно со принципот на соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците, употребата на јазикот, образованието (основно, средно и високо) , културата и други области во кои со закон се уредени правата на припадниците на заедниците" наведено во член 3.

Согласно Уставот на РМ и амандманите од 2001 година, Републиката ја гарантира заштитата, меѓу другото, и на јазичниот идентитет на сите заедници.

Согласно Амандман V од Уставот на РМ личните документи на граѓаните кои зборуваат службен јазик различен од македонскиот јазик, се издаваат на македонски јазик и неговото писмо, како и на тој јазик и неговото писмо во согласност со закон.

Употребата на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните во РМ и во единиците на локалната самоуправа, во РМ е регуларана со посебен закон - Закон за употреба на јазик што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните во Република Македонија и во единиците на локалната самоуправа (Сл. весник бр.101 од 13 август 2008 год.).

Во органите на државната власт во РМ службен јазик различен од македонскиот јазик, може да се користи во согласност со закон.

Агенцијата за остварување на правата на заедниците изработи „Анализа за право на информирање на свој јазик преку електронски и печатени медиуми .

Од податоците на Агенцијата за аудио и аудувизуелни медиумски услуги во РМ, состојбата со приватните радиодифузери кои емитуваат програма на некој од јазиците на помалубројните заедници во 2017 година е следна:

- Регистар на радиодифузерите што емитуваат телевизиска програма
- РТегистар на радиодифузери што емитуваат радио програма
- Печатени медиуми

2. Анализа за состојбите во Воспитно – Образовниот систем на учениците припадници на заедниците во Република Македонија

Согласно Законот за унапредување и заштита на правата припадниците на заедниците кои се помалку од 20 % од вкупното население на Р.М. (Сл. весник бр.92 од 22 јули 2008 год.), "остварувањето и унапредувањето на правата на припадниците на заедниците кои се помалку од 20 % од населението, се однесува на правата во областа на вработувањето согласно со принципот на соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците, употребата на јазикот, образованието (основно, средно и високо) , културата и други области во кои со закон се уредени правата на припадниците на заедниците" наведено во член 3.

Согласно член 5 од горенаведениот закон, припадниците на заедниците од членот 1 став (2) на овој закон имаат право на образование во сите степени на својот јазик во согласност со закон.

Анализата се изготвува со цел следење на состојбите во воспитно – образовниот систем и активно учество на Агенцијата со свои предлози и сугестии во креирањето на воспитно –

образовната работа на МОН, БРО и поддршка на Владата во спроведувањето реформи и остварувањето на правото на образование на соодветниот мајчин јазик.

Образованието е една од клучничните форми на запознавање на припадниците на заедниците со своите посебности, култура и јазик, а воедно и механизам кој обезбедува интеграција на единката во општеството.

Значењето на образованието на припадниците на заедниците кои сочинуваат помалку од 20 % од популацијата на РМ може да се согледа преку неколку параметри, а пред се клучно прашање претставува пристапот на припадниците на овие заедници до квалитетно образование користејќи ја притоа можноста да го користат својот мајчин јазик. РМ има обврска преку образованието да им овозможи на различните етнички групи развивање на чувство на припадност на нивните заедници, вклучување и инклузија на заедниците во општеството преку образовниот процес, а воедно преку образованието да го едуцира мнозинството и да ја јакне свеста меѓу граѓаните за разноликоста и мултикултурноста на нашето општество.

Во РМ, зависно од степенот и видот на образовниот процес, ова право од страна на припадниците на заедниците се остварува на различни нивоа:

- Право на образование и следење на наставата на мајчин јазик
- Право на запознавање и учење на мајчиниот јазик
- Право на следење на настава по избран предмет – Запознавање со јазикот и културата на заедницата

3. Анализа за состојбите со примената на начелото на соодветна и правична застапеност за 2015 година во културни установи во Република Македонија

Согласно Законот за унапредување и заштита на правата припадниците на заедниците кои се помалку од 20 % од вкупното население на Р.М. (Сл. весник бр.92 од 22 јули 2008 год.) и Законот за употреба на јазик што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните во Република Македонија и во единиците на локалната самоуправа (Сл. весник бр.101 од 13 август 2008 год.) , "остварувањето и унапредувањето на правата на припадниците на заедниците кои се помалку од 20 % од населението, се однесува на правата во областа на вработувањето согласно со принципот на соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците, употребата на јазикот, образованието (основно, средно и високо) , културата и други области во кои со закон се уредени правата на припадниците на заедниците" наведено во член 3.

Во согласност со член 12 став 2 од Законот за унапредување и заштита на правата на заедниците кои се помалку од 20% од населението во РМ, Агенцијата во 2017 година изготви анализа за примената на начелото на соодветна и правична застапеност за 2015 во културни установи во РМ.

Прашањето на соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците е решено во низа закони и подзаконски акти кои регулираат различни сфери од општествениот живот во РМ.

Исто така и во областа на културата се применува начелото на соодветна и правична застапеност, па така Министерот за култура може да основа тела, односно да именува надворешни соработници имајќи ја предвид соодветната и правичната застапеност на сите заедници.

Министерството за култура финансира 106 установи од областа на културата, од кои 57 се национални установи кои во целост се финансираат од Министерството за култура и 49 локални установи од областа на културата, се финансираат со наменски и со блок дотации.

Методологијата на истражувањето се состои од анализа и обработка на податоци содржани во Извештајот на Народниот правобранител за 2015 година и Пописот на населението во РМ од 2002 година. Со ова истражување беа опфатени вкупно 54 културни установи во РМ.

Истражувањето покажува дека припадниците на петте помалубројни заедници не се соодветно застапени во културните установи во Република Македонија.